

December nieuwsbrief

Beste leensters, leners en andere belangstellenden,

See All This is een kunstmagazine, dat elk kwartaal verschijnt in print, met daarbij een online platform. Het is een gids langs de opvallendste kunst in Nederland en daarbuiten, met interviews en achtergrondverhalen over kunst, fotografie, mode, natuur en reizen. Binnenkort vieren ze hun vijfjarig bestaan met een Engels-Nederlandstalig, 300 pagina's dik speciaal jubileumnummer langs het werk van 379 vrouwelijke kunstenaars uit de afgelopen eeuw.

Over het speciale zomernummer van 2018 heb ik destijds in de nieuwsbrief geschreven. Een van de onderwerpen daarin was **'99 geniale vrouwen in de kunst'**. Hoofdredacteur Nicole Ex had zeven curatoren uit de kunstwereld uitgenodigd om hun persoonlijke (kunst)heldinnen naar voren te schuiven. Tijdens het werk aan dit nummer was ze geschokt omdat ze niet eerder beseft had hoe achtergesteld vrouwen in de kunstwereld zijn. En hoezeer vrouwen in de kunstgeschiedenis zijn buitengesloten en genegeerd. Ze komen nauwelijks voor in de grote standaardwerken. Daar wilde ze verandering in brengen en het speciale zomernummer was een eerste stap. Het vervolg was het initiatief **Pretty Brilliant**, waarmee See All This zich wilde (en nog steeds wil) richten op de scheppingskracht van vrouwen, en hun zichtbaarheid vergroten. Dit jubileumjaar doen ze dat door het samenstellen van een uitzonderlijke publicatie in samenwerking met internationale curator *Catherine de Zegher*. Al meer dan dertig jaar geeft zij vrouwen een podium en mede door haar vonden een aantal

kunstenaresen een groot publiek, onder wie Frida Kahlo, Hilma af Klint en Louise Bourgeois. *"We onderzoeken in dit nummer de 'zachte waarden' die in veel oeuvres tot uitdrukking komen: liefde, intimiteit, toewijding, contemplatie, lichamelijke, spiritualiteit en duurzaamheid. Woorden die uitdrukking geven aan dat waar het leven over gaat. Onderschatte maar onmisbare waarden, zo hebben we dit jaar opnieuw geleerd, die we met elkaar moeten uitdragen"*, staat in de uitleg.

Pretty Brilliant heeft een eigen website-gedeelte met vrouwelijke kunstenaars en artikelen over

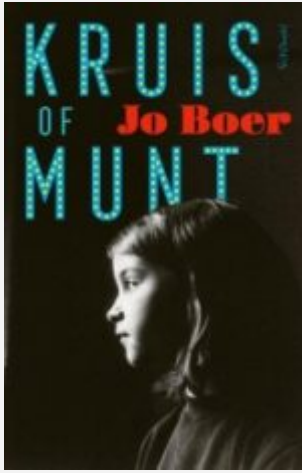
hen: https://seeallthis.com/prettybrilliant/?mc_cid=270a6a46f7&mc_eid=abd749ef32

"Er moet nog veel gebeuren, maar langzaam begin ik te geloven dat dit wel eens het mooiste en urgentste nummer wordt waaraan we tot nu toe hebben gewerkt", schreef Nicole Ex onlangs over dit aankomende winternummer, dat rond komend weekend zal verschijnen.

*Ook in de literatuur zijn vrouwen minder goed gedocumenteerd en daardoor veel meer in de vergetelheid geraakt.

Jo Boer (*Johanna Maria Boer - 1907-1993*) is wat je noemt 'een vergeten schrijfster' en heel erg onterecht. Zo luiden van

alle kanten de meningen nu haar roman uit 1949, **Kruis of munt**, opnieuw is uitgebracht. Nog voor verschijning destijds kreeg ze uit handen van F. Bordewijk de nu naar hem genoemde prijs uitgereikt. En *Kruis of munt* is qua thematiek de vrouwelijke variant van zijn roman 'Karakter': de strijd tussen moeder en dochter. 'Het verslag van mijn jeugd' noemt Jo Boer het zelf. Het verhaal van drie generaties vrouwen uit een familie, die rond 1910 terugkeert vanuit Soerabaja/Indië naar het voor hen verstikkende Den Haag, en daar niet goed kunnen aarden. De kleine Jopie merkt al op haar eerste schooldag dat zij overal buiten valt en nergens wordt uitgenodigd, net als een paar andere kinderen met wat men destijds 'verkeerde ouders vond' (zoals ongetrouwd samenlopend, dronken vaders e.d.). Thuis reageert moeder Aletta haar frustratie af op haar dochter, het levende bewijs van haar schande (kort na Jopie's geboorte verlaten door haar man). Ze kan het kind niet verdragen, maar ook niet loslaten. Vooral de eenzaamheid van het gevoelige kind wordt indringend beschreven vanuit een kinderperspectief.

In mei 2018 herdacht de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde (MdNL) dat 125 jaar geleden vrouwen voor het eerst volwaardig werden toegelaten. Al eerder waren er ereleden benoemd, zoals Geertruida Bosboom-Toussaint in 1870, maar in 1893 werden de eerste dertien talentvolle vrouwen 'gewoon lid'. Rondom de herdenking is de rubriek **Dames in data** begonnen, met inmiddels 32 memorabele momenten in de literaire vrouwengeschiedenis. Een ervan betreft **1949 - Jo Boer**: <https://www.mdnl.nl/?p=4577>.

Elly Kamp is bezig met een biografie over Jo Boer.

Onlangs uitgebrachte titels

- Drie maanden nadat *Marieke Lucas Rijneveld* als eerste Nederlandse schrijver de International Booker Prize won, verscheen begin november haar nieuwe roman **Mijn lieve gunsteling**. Over een veearts en zijn 'uitverkorene', de dochter van een boer, die een obsessieve fascinatie voor elkaar ontwikkelen. De omstandigheden van de 'uitverkorene' lijken veel op die van het meisje uit *De avond is ongemak*, maar dan als ze een paar jaar later 14 is, en ze zich tussen meisje en vrouw, en tussen jongen en meisje bevindt. Er is verboden liefde, verlies, eenzaamheid en worsteling met identiteit. In Humo wordt het gekarakteriseerd als: "Het is geen fijn feestje, neen. Maar je wilt op de guestlist staan, want anders mis je grootse, gróotse literatuur."

- **De geur van bruine bonen** van *Henna Goudzand* is het eerste deel van een tweeluik over 'wat het betekent je te vestigen in een samenleving die je als deel van het koninkrijk der Nederlanden meent te kennen. Het verscheen op 25 november jl, de dag dat Suriname 45 jaar onafhankelijk is. Zoals zovelen verliet Ilse's moeder Suriname rond het uitroepen van de onafhankelijkheid. Ilse blijft achter bij haar grootmoeder in Paramaribo. Dat verandert wanneer moeder moeite krijgt alle ballen in haar nieuwe gezin in de lucht te houden. Ilse wordt naar Nederland 'gehaald', waar ook haar oom Frank woont, de jongste broer van haar moeder en de belangrijkste persoon in haar leven. Wanneer Jan, de boezemvriend van Ilse, ruim 30 jaar later, tijdens een etentje met haar en zijn nieuwe vriend, over het drugsverleden van Frank begint, raakt Ilse in een crisis.

- *Pachinko* was haar debuutroman, nu is van Min Jin Lee 'een prachtige, veelomvattende roman over een Koreaans-Amerikaanse gemeenschap in New York' verschenen, **Han**. Als de oudste dochter van Koreaanse immigranten uit de arbeidersklasse na haar studie op Princeton zonder baan terugkomt naar New York, is ze inmiddels een wereld verwijderd van die van haar ouders en speelt zich een botsing van waarden en ambities af tegen de kleurrijke achtergrond van de New Yorkse samenleving. Ruim 600 pagina's die 'even makkelijk te verslinden zijn als een 19e eeuwse roman'.

- *Elle van Rijn* schreef een historische roman, **De crèche**, over een kinderverzorgster in de Joodse crèche in Amsterdam tijdens de Tweede Wereldoorlog. Tegenover de Hollandsche Schouwburg bevond zich de Joodse Crèche, die door de Duitsers was getransformeerd in een verzamelplaats voor Joodse kinderen voordat zij op transport zouden gaan. Samen met de andere Joodse kinderverzorgsters van de crèche bekommerde de 17-jarige Betty Oudkerk zich om het lot van de kinderen, terwijl het leven voor Joden buiten de crèche steeds beangstigender wordt. In het diepste geheim weten ze onder leiding van Henriëtte Pimentel, de directrice van de crèche, ruim 600 kinderen van deportatie te redden, ongeacht de risico's die dat met zich meebrengt.

- In **Meisje, Vrouw, Anders** beschrijft *Bernardine Evaristo* de levens van twaalf vrouwen in het Verenigd Koninkrijk - waaronder een non-binaire social media-influencer en een lesbische toneelschrijfster. Zijn zijn allemaal op zoek naar iets: een gedeeld verleden, een onverwachte toekomst, een plek om thuis te komen, een geliefde, een vleugje hoop. De Britse schrijfster brengt hen op een bijzondere manier samen, en won in 2019 met haar roman de Man Booker Prize. Nu is er de vertaling. Overigens is ras en racisme niet per sé het hoofdthema. Het maakt wel deel uit van de levens van de personages, maar centraal staan de bijzondere relaties die vrouwen met elkaar kunnen hebben- als moeder en dochter, als vriendin, maar ook als partner. Op 1 december is er een boekpresentatie in de Balie (A'dam). Zie ook: <https://www.zijaanzij.nl/nieuws/5705/Meisje-vrouw-anders.html>

- In **Hondenpark** vertelt de Finse schrijfster *Sofi Oksanen* het verhaal van Olenka, geboren en opgegroeid in het arme en corrupte Oekraïne. Door haar werk als fotomodel heeft ze ook het rijke westen leren kennen. Nadat die carrière is vastgelopen keert ze terug naar Oekraïne, waar ze in aanraking komt met eiceldonatie ten bate van kinderloze westerse echtparen. Ze begint als donor maar weet zich al snel tot coördinator op te werken. Dan komt Daria op haar pad, de dochter van een vroegere zakenpartner van haar vader. Ze herkent haar potentieel als eiceldonor en model en ziet een grootse toekomst voor de jonge vrouw. Als Daria op een dag plotseling verdwijnt, ziet Olenka in eerste instantie nog geen verband met gebeurtenissen uit het verleden. Als ze dat wel doet, is het echter al te laat: ze is gedwongen uit te wijken naar het buitenland, en zo belandt ze in Helsinki, aan de rand van een park waar een jong gezin de hond uitlaat. *Hondenpark* is een spannende roman met een belangrijke thema: de vrouwelijke vruchtbaarheid als verdienmodel.

- **Oogst** van *Sien Volders* wordt 'een aangrijpende roman over moderne slavernij op Sicilië' genoemd. De Roemeense Alina reist met haar elfjarige zoon Lucian naar Sicilië om daar het geld te verdienen dat thuis hard nodig is, en om haar kind een beter leven te bieden. Terwijl Alina tijdens het zware werk op een tomatenplantage haar hoop en verwachtingen voortdurend moet bijstellen, ontmoet Lucian twee jongens van zijn leeftijd, met heel verschillende achtergronden. Gedurende het jaar waarin ze bevriend zijn, vechten de drie jongens met elkaar, voor elkaar en tegen de wereld. Tot die hen inhaalt.

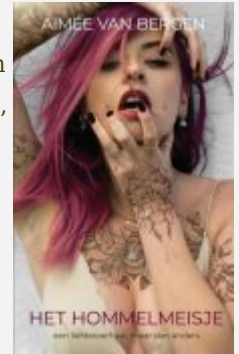
- **Opwindende tijden** is de veelbesproken debuutroman van het jonge Ierse talent *Naoise Dolan* over een jonge vrouw uit Dublin, die onlangs in Hongkong is komen wonen en haar dagen vult met Engelse les geven aan rijke kinderen. De Nederlandse kritieken delen het enthousiasme een stuk minder.

- In **De zeven echtgenoten van Evelyn Hugo** vertelt *Taylor Jenkins Reid* over Hollywoodfilm-icoon Evelyn Hugo, die 79 is als ze besluit om na jaren van stilte de waarheid te vertellen over haar glamoureuze, maar door schandalen geteisterde leven. Ze benadert hiervoor een onbekende reporter Monique Grant, die de kans vastberaden aangrijpt om naam te maken. Evelyn openbaart een leven van nietsontziende ambitie, onverwachte vriendschap, grote liefde en de prijs van roem. De band tussen de twee vrouwen wordt steeds sterker, en naarmate het verhaal het einde nadert, wordt duidelijk dat Evelyns leven op tragische en onomkeerbare wijze samenkomt met dat van Monique. "Een flinke dosis dramatiek, creativiteit, menselijkheid en voldoende plotwendingen. Een femme fatale in boekvorm!",

schrijft Humo.

- **Hommelmeisje** van Aimee van Bergen is een indringend, zeer persoonlijk verhaal van een intense en tegelijkertijd onmogelijke liefdesrelatie tussen twee totaal verschillende vrouwen. Aimée, een degelijke, gerespecteerde geriater van vierendertig en Britt, een losgeslagen, sociaal-emotioneel onaangepast meisje van zesentwintig. Het is tevens een verhaal over intense menselijke verlangens die lang niet altijd redelijk zijn. Over een alles verterende liefde die niet altijd even kieskeurig of consequent lijkt.

Over keuzes die worden gemaakt of juist vermeden.

- **Bruna** is een novelle die de Vlaamse Hannelore Bedert speciaal voor Te Gek!? schreef, om het probleem van verslaving aan te kaarten. Laure, professor in de psychologie, verliest zich na een traumatische gebeurtenis en het daaropvolgende verwerkingsproces in oeverloos drinken. Niemand lijkt het op te merken en Laure wentelt zich alsmaar meer in de roes van haar nieuwe leven, niet beseffend hoe haar drankgebruik weegt op haar gezin. Dan ontmoet ze Brunna, een vrijgevochten, excentrieke tiener die haar bruut uit haar stomdronken droomwereld rukt. Ze laat zien hoe belangrijk het is elkaar echt te zien, te durven praten, om te vragen hoe het echt gaat, en eerlijk te zijn.

Poëzie

Koleka Putuma wordt gezien als de belangrijkste jonge Zuid-Afrikaanse dichteres van dit moment. In haar werk heeft ze het over actuele thema's zoals ras, homofobie en de effecten van machtsstructuren. Haar debuut **Collectief geheugenverlies** is uit 2017 en onlangs vertaald. Haar gedichten gaan over de harde contradicties van haar eigen wereld. Over het rauwe, nog steeds niet verwerkte koloniale verleden van haar volk, over de moeilijke relatie met haar traditionele familie en haar afkeer van de zwarte macho militanten, die zich gedragen als herboren koloniale heren. Maar ze heeft ook gevoel voor humor en er is ook niet alleen ellende. Daarnaast maakt ze zich sterk voor vrouwen.

Verhalen

In haar werk onderzoekt Nicole Krauss meestal onderwerpen rond identiteit. In haar eerste verhalenbundel **Een man zijn** houdt de Amerikaanse schrijfster zich bezig met wat het betekent om man of vrouw te zijn, en met man-vrouwverhoudingen. En daarmee samenhangend: hoe beïnvloeden de relaties met anderen je identiteit? De verhalen gaan o.a. over een tienermeisje dat haar vriendinnen vertelt over de zakenman die haar een briefje van 500 franc gaf, met daarop zijn hotelkamernummer. Een oude professor, die op het randje van de dood balanceerde, vlucht met zijn pasgeboren kleinkind naar het dakterras van een appartementengebouw. Twee zussen keren terug naar huis voor het scheidingsritueel van hun ouders. Een moeder belt haar dochter op om te vertellen dat ze een nieuwe echtgenoot toebedeeld heeft gekregen van de overheid.

Non-fictie

- Journaliste en schrijfster Ronit Palache schreef een bloemlezing **Bange mensen stellen geen vragen** over Renate Rubinstein, die 30 jaar geleden zelf koos voor de dood. Het zijn autobiografische teksten, columns, lezingen en brieven, waarvan een deel niet eerder in boekvorm verscheen. **Renate Rubinstein (1929-1990)** was een van de eerste columnisten van Nederland. Onder het pseudoniem Tamar schreef ze spraakmakende en originele columns in Vrij Nederland. Ze was de eerste die daarin over haar persoonlijk (en meeslepende) leven schreef, over haar Joodse achtergrond, haar liefdesleven en pijnlijke scheiding, feminisme en haar ziekte MS. Ze was kritisch op de tijdgeest en schrok er niet voor terug zichzelf en anderen de waarheid te zeggen.

Een man voor de zomer is een andere, door de erven samengestelde bundel. Hier werd gekozen voor het thema liefde en relaties. Er is vrij veel overlap tussen de boeken, van duidelijk niet te missen stukken.

- Na *Dingen die ik niet wil weten* is **De prijs van het bestaan** het 2e deel van de autobiografische verhalen van Deborah Levy. Ze stelt vragen als 'wat betekent vrijheid voor een vrouw, een moeder, een dochter, een kunstenaar? En wat is de prijs van die vrijheid? Ze schrijft over haar leven als prille vijftiger: haar kinderen gaan het huis uit, haar moeder is stervende en haar huwelijk is voorbij. Teruggeworpen op zichzelf probeert ze haar leven opnieuw vorm te geven.

- Gezondheidswetenschapster *Maaike de Vries* en gynaecologe *Manon Kerkhof* laten in ***Ook leuke meisjes worden vijftig*** zien hoe je lichaam werkt, wat er met je hormonen gebeurt (m.n. tijdens de overgang), wat je zelf kunt doen en welke hulp je kunt inschakelen. Het is een makkelijk leesbaar boek veel her- en erkenning van de problemen die de overgang met zich mee kan brengen en wat je er zelf aan kunt doen. "Nu ik ouder wordt vertrouw ik nog meer op intuïtie", zegt Manon Kerkhof in een interview in

Trouw: <https://www.trouw.nl/leven/ik-verbaas-me-iedere-dag-weer-hoe-weinig-vrouwen-weten-over-hun-lichaam~bb0e2bd6/>

Activiteiten en boeken-nieuws in Utrecht en daarbuiten:

- Bibliotheek Utrecht en Human organiseren iedere eerste dinsdagavond van de maand een interactief programma naar aanleiding van een televisie- radio- of online programma van Human. Op 1 december zal dat zijn over de webserie ***Het F-woord***, over de vele, verschillende gezichten van feminisme. Wat beweegt de vierde golf feministen en wie zijn dit? Welke strijd wordt vandaag de dag geleverd om gehoord te worden? Waar wordt allemaal om gestreden en waarom? Hoe kun jij op jouw manier feminist(e) zijn?

Meer info: <https://www.bibliotheekutrecht.nl/agenda/volwassenen/alle-activiteiten-volwassenen/humanhub-0112.html> en <https://www.human.nl/het-f-woord.html>

- Op donderdag 10 december vindt op initiatief van de Gemeente Amsterdam en in samenwerking met Atria de eerste ***Dolle Mina lezing*** plaats. Dolle Mina maakte zich 50 jaar geleden met ludieke publieksacties hard voor gelijke kansen en gelijke behandeling voor vrouwen én mannen. De feministische actiegroep eiste verandering. Hoe kan de vrolijke strijdbaarheid van Dolle Mina nu nog inspireren? De eerste lezing zal gehouden worden door *Mandu Reid*, leider van de Britse Women's Equality Party. Ze zal ingaan op belangrijke feministische issues van nu

Meer info: <https://atria.nl/agenda/dolle-mina-lezing-met-mandu-reid/>

- De Rode Hoed (A'dam) presenteert een serie 'Bucketlist Filosofie'. Hierin staat elke keer een klassieker uit de filosofie centraal. Op 10 december is dat ***Mary Wollstonecraft***, met *Lessen van een oerfeministe*. Kirsten Zimmerman bespreekt de Engelse schrijfster, filosofe en pleitbezorgster van vrouwenrechten. Ze zal haar pamflet *A vindication of the Rights of Woman* uit 1772 in perspectief plaatsen. In die tekst bevocht *Mary Wollstonecraft* de benauwende en beklemmende stereotypering van haar sekse in haar tijd en hamert ze op de geestelijke vorming van vrouwen. Het denken van *Mary Wollstonecraft* wordt onderzocht met vragen over wat het hedendaagse feminisme kan leren van haar strijd. Haar *Pleidooi voor de rechten van de vrouw* staat in onze bibliotheek.

Meer info: <https://rodehoed.nl/programma/bucketlist-filosofie-mary-wollstonecraft/>

Bibliotheeknieuws:

- Deze maand zal de bibliotheek weer 'gewoon' open zijn op de aangegeven tijden. Iedereen is van harte welkom om boeken te lenen en terug te brengen.

Mocht er komende weken hier iets in veranderen, zullen we dat via de website laten weten.

- Onlangs is Yvonne de bibliotheek binnen komen lopen en vroeg of ze ergens mee kon helpen. Inmiddels heeft de boekenkasten weer eens flink geordend en wil ze ook wel 'baliedienst' draaien, voor een keer extra open of als ik zelf ben verhinderd. Dat wordt a.s. vrijdag. Dank je wel, Yvonne!

Nieuwe boeken in de bibliotheek

Dit is geen vrouwenboek van Corina Koolen (gift van de schrijfster), *Semper Susan* en *Wat scheelt eraan* van Sigrd Nunez, *De afspraak* van Katharina Volckmer;

en al wat ouder: *Een halve gele zon* van Chimamanda Ngozi Adichie (winnares van alle 'Women's Prizes For Fiction'), *Tussen heks en heilige* van Petty Bange e.a., *Helse en hemelse vrouwen. Schrikbeelden en voorbeelden van de vrouw in de Christelijke cultuur*, een uitgave van het Catharijneconvent.

Nieuwe recensies van deze maand als link bijgevoegd:

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2020/11/09/krabben-door-daam-borrel-en-milou-deelen/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2020/11/15/verdwijnende-aarde-door-julia-philips/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2020/11/18/van-vulva-tot-vagina-door-mariah-mansvelt-beck-e-a/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2020/11/24/de-hofdame-door-anne-glenconner/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2020/11/30/mijn-vriendin-natalia-door-laura-lindstedt/>

The Vulva Gallery: een mooi passende aanvulling bij de recensie over *Van Vulva tot Vagina* en bij de laatste zin uit die over *Mijn vriendin Natalia*.

The Vulva Gallery is opgezet toen illustratrice *Hilde Atalanta* begreep hoeveel vrouwen hun binnenste schaamlippen laten verkleinen of dat zouden willen doen. Ze besloot een Instagram-account in het leven te roepen, want ze wil met haar illustraties een diverser beeld van vulva's laten zien. In de webshop van Savannah Bay kwam ik allerlei *Vulva Gallery* kadootjes tegen: kaarten, sokken, een draagtas, een theedoek en kwartet met vrolijke vulva-illustraties. Voer 'Vulva Gallery' in in deze link (<https://www.savannahbay.nl/shop/>) en je vindt ze.

De leenbijdrage voor 2021 is opnieuw vastgesteld op **€ 26,-** (incl december 2020). Je kunt hiervoor onbeperkt boeken lenen en/of vriendin/vriend van de bibliotheek zijn.

Iedereen die boeken leent en/of wil gaan lenen wordt vriendelijk verzocht dit bedrag over te maken op banknummer NL71 INGB 0009 2669 95 ten name van *Stichting Es Scent* ovv naam en '**leenbijdrage 2021**'. Meer overmaken om de vrouwenbibliotheek extra te ondersteunen mag natuurlijk altijd. Eenmalig een boek lenen kan ook. De bijdrage hiervoor is € 1,- per boek, met een startbedrag van € 5,- per kalenderjaar.

Op www.vrouwenbibliotheek.nl is meer informatie over de bibliotheek te vinden en veel recensies, de nieuwsbrief is ook te lezen via onze website.

Marjolein Datema

Utrecht, 30 november 2020